

गाउँ र विकास: लिखु परिचय

एक महिला भन्धिन् - केही समयसम्म कुनै पनि वस्तुभाउ नपाली गाउँमा बस्न खोजें। तर हाम्रो शरिर नै केहि नगरी बस्नै नसक्ने अवस्थामा रहेछ भन्ने त्यतिखेर थाहा पाएँ जब आफूले खाएको खाना नै नपच्ने, जिउमा आलस्य हुने अनुभव हुन थाल्यो। छोराहरुकोमा काठमाण्डौ गएर बस्दा पनि त्यो अनुभव भयो। काम नहुँदा खाली खायो अनि सुत्यो गर्दाका खाएको पनि अपच हुने, खान मन नलाग्ने हुँदो रहेछ। गाउँमा पनि केहि समय बिना वस्तुभाउ बस्दा पनि दिउँसो एकदुई बजेसम्म सुत्नें, अरु काम नहुने भएकाले आफना ज्यानलाई फुर्तिलो राख्नकै लागि पनि फेरी दुईचार वटा बाखाका पाठाहरु पाल्न थालेको छु। यसले गर्दा बेला-बेला जंगल गएर स्याउला ल्याउन पर्ने कारणले जिउ तत्काउन र तन्त्रुस्त हुन पनि पाइराखेको छ, भने खरखाँचोमा दुईचार हजार रुपैयाँ निकाल निकिने भएको छ।

सरकारले ३ लाख दिने भनेको छ, त्यसैको आशामा यो घर शुरु गरेको छु। आजसम्म पचासहजार त खर्च भैसक्यो र अझै काम कति छ, कति। काठ, चिर्पट लगायत सबै किनेर गर्नुपर्ने भएकोले अलिक सानो नै घर बनाउन थालेको हुँ। आखीर हामीलाई ठूलो घर पनि किन नै चाहियो र अरु के नै राख्नु छ र ? पाँच मुरी जित अनाज आउला, त्यहि न हो।

शहर नजिकको भएर नै होला, यो गाउँ बिस्तारै रुग्न र कमजोर देखियो। गाउँको चिया खाने र एकठु भएर गफ गर्ने कल्चर (चलन) पनि कमजोर लाग्यो। गाउँलेहरु द्रन्दकाल र भुइँचालोले यो गाउँ थला परेको बताउँछन्। २० घरधूरी भएको बडा नं ७ को गौजीनी गाउँमा द्रन्दकालमा १७ परिवार त पूर्णरूपमा विस्थापित भएको र द्रन्द सकिएर विस्तारै गाउँ फर्कने र गाउँलाई जीवन्त बनाउने प्रयास भइरहँदा फेरी भूकम्पले दिएका धक्काका कारण हाल गाउँ यो अवस्थामा रहेको बताउँछन्। हुन पनि गाउँमा न त कुनै आवासीय विद्यालय छ, न त ठिकै

सामान पाउने पसलहरु नै। पुरुषमा रक्सीको ठुलै प्रभाव रहेको देखिने गाउँमा त्यसका लागि सित्तनका रूपमा चाहिने मासुको एउटा पनि

नहुनु त राम्रै हो नि भन्न त सकियो। तर अनौठो कुरा त्यसका लागि काठमाण्डौकै बजारमा आश्रित देखियो।

“ सरकारले ३ लाख दिने भनेको छ, त्यसैको आशामा यो घर शुरु गरेको छु। आजसम्म पचासहजार त खर्च भैसक्यो र अझै काम कति छ कति। काठ, चिर्पट लगायत सबै किनेर गर्नुपर्ने भएकोले अलिक सानो नै घर बनाउन थालेको हुँ। ”

प्रभाकर पन्त

कोल्ड स्टोर जस्तो मासु बेच्ने स्थान देखिएन। न त राम्रा मानिएका ब्राण्डका चाउचाउ, चुरोट

चिया पसलको संस्कृतीको सन्दर्भमा अन्य गाउँको भन्दा फरक परिस्थिती नै रहेको देखिने लगायतका सामाग्री नै। यहाँ चाउचाउ र चुरोट

पठाईदिनुस न, यो राम्रो भन्ने तर गाउँका मान्देकोही आफै पनि गए जस्तो गरेर लैजान पर्यो भनेर विचार पनि त्यो तालिम लिन जाने चारजना भाईहरु सहित सोचाइ चाहीँ अरु जान काममा फर्कने थियो तर त्यो सबै पाँच जनाले उक्त लिएर प्रमाण-पत्र पनि लियौं लगायत तीन जना पेशामा कामले भ्याइनभ्याइ छ, र यी बेरोजगार भइ के गर्ने भनेर थिए) र म आज एक टिममा रहेर गाउँको घरहरु बनाइरहेका छौं। अहिले हामीलाई प्रतिदिन आठसय रुपैयाँमा काम गाउँ मै भ्याइनभ्याइ छ। घर बनाउने पहिलो किस्ता वितरण पश्चात् गाउँमा दश/एघार जनाको काम हामीले लिइसकेका छौं जसलाई पालैपालो सबै जानेछौं।

मुकुन्द बराल, लिखु

यूवा र लोकतन्त्र

आज नेपालमा लोकतन्त्रको बहस गरिरहँदा भविष्यका कर्णधार भनिने युवाहरु मै लोकतन्त्रको परिभाषा र यसको अभ्यासका सन्दर्भमा नेपाल जस्ता देशमा कसरी कार्यान्वयनमा ...

पृष्ठ २

POLITIES AND SOCIETIES IN SOUTH ASIA: ROLE OF SOCIAL FORUM

WSF Nepal and some 14 other organisations together organised a day long meeting on "Polities & Societies in South Asia: Role of Social Forum" on the August 14th...

यूवा र लोकतन्त्र

आज नेपालमा लोकतन्त्रको बहस गरिरहादा भविष्यका कर्णधार भनिने युवाहरु मै लोकतन्त्रको परिभाषा र यसको अभ्यासका सन्दर्भमा नेपाल जस्ता देशमा कसरी कार्यान्वयनमा लैजाने भन्नेमा केहि द्विविधा रहेको पाइएकोले यस आलेखमा त्यसलाई चिर्णे प्रयास गरिएको छ।

डा. उद्धव प्याकुरेल

गणतन्त्र, लोकतन्त्र या प्रजातन्त्र ?

नेपालका आमसञ्चारका माध्यम र नागरिक अभियन्ता भनेका समाजका अगुवाहरुले नै लोकतन्त्रलाई प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र र गणतन्त्र जस्ता शब्दावलीको भिन्नभिन्न रूपमा प्रयोग गरिदिएका र सरकारले पनि ती शब्दावली भल्काउने गरि वर्षमा तीनवटा उत्सवको घोषणा गरेका कारण युवाहरुमा पनि यसलाई बुझ्नमा अन्यौल भएको देखिन्छ। वास्तवमा नेपालको सन्दर्भमा प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र र गणतन्त्रले उस्तै अर्थ दिलाउँछ।

सबै गणतन्त्रमा लोकतान्त्रिक व्यवस्था नहुने अर्थात जनताको शासन नभएको देश पनि राजा रहित या गणतन्त्र रहने एउटा सन्दर्भ त छ, तर नेपाल त्यो अवस्थाबाट गुज्न नपरेकोले यहाँ लोकतन्त्र र गणतन्त्र पर्यायवाची रूपमा प्रयोग

गर्न मिल्ने भएको अवस्था छ। सविधानले नै नेपाललाई लोकतान्त्रिक गणतन्त्र घोषणा गरिसेकेकाले अब युवामा यहाँ द्विविधामा रहन जरुरी देखिन्न, दुक्क भएर हामी “लोकतन्त्र” या “गणतन्त्र” भनेर अगाडि जान सकिन्छ। जहाँसम्म प्रजातन्त्र भन्ने शब्दावली छ, “प्रजातन्त्र” भन्ने शब्दावलीले प्राचिनकालिन दैवीशक्तिमा आधारित राजतन्त्रले आफ्ना देशवासीहरूलाई दैवीशक्तिको हवाला दिई केहि अधिकार दिएको अवस्थालाई मात्र इंगित गर्ने हो। प्रजा भनेका एउटा राजाको शासन भएको अधिराज्यमा तर अधिकारका हिसाबले नागरिक चाहीं भै नसकेका देशवासी हन्। तर आज विश्वका धेरै राजाहरुले आफूमा दैवीशक्ति भएको कुरा गलत भएको स्वीकार गरेर जनताले

बनाएको संविधानको आधारमा चल्ने प्रकारको “संवैधानिक” हैसियतमा काम गर्न थालिसकेको अवस्थामा पनि राजा भएका देशमा “प्रजातन्त्र” भन्ने शब्द नै प्रयोगमा आइरहेको अवस्था र त्यसभित्रको तर्क भनेको जहाँ राजाहरुन्छ, त्यहाँ प्रजा भन्न सकिन्छ भन्ने हो।

यसै पृष्ठभूमिमा नेपालमा पनि २०४७ देखि २०६३ सम्म “प्रजातन्त्र” भन्ने शब्दले स्थानपाएको हो। तर आज राजा नरहेको परिस्थितीमा हामीले हिजो भन्दै आएका “अधिराज्य” र “प्रजातन्त्र” दुवै शब्दको प्रयोग असान्दर्भिक हो। राजसंस्था नै नरहेको अवस्थामा प्रजा भनेर त्यहाँका जनतालाई सम्बोधन गर्नु भनेको उनीहरुको मानमर्दन गर्नु हो।

समावेशिता र युवा

हुन त “लोकतन्त्र” (र संवैधानिक राजा भएका मुलुकमा “प्रजातन्त्र”) भन्ने शब्दावलीले नै त्यहाँ शासनसत्ता संचालन र स्रोतको बाँडफाँडमा सबै जनताको सहभागिता छ भन्ने बुझाउँछ। तर नेपाल जस्ता लामो समयदेखि अलोकतान्त्रिक राजनैतिक अभ्यासमा सहभागी भएर आएको समाजमा “लोकतन्त्र” मात्र भनिदिंदा आवधिक निर्वाचनको कुरा मात्र बुझिने र आफूले सामान्य लोकतान्त्रिक अधिकारको उपयोग गर्न पाए पश्चात् अरुको अधिकारलाई भुलिदिने प्रबल सम्भावनाका कारण लोकतन्त्रलाई पनि “समावेसी” भनेर विश्लेषण जोडिदिनु परेको अवस्था छ।

त्यसैका कारण आज नेपालका सबै प्रकारका सामाजिक समह, चाहे युवा होस, चाहे बालअधिकारकमिहरु, चाहे वृद्धहरु देखि त्यहाँ भित्रका पनि महिला, दलित, जनजाति, मध्यसी सबैले राज्यका निकाय र राज्य या समाजमा उपलब्ध भइरहेको श्रोतहरुमा आफ्नो समूहको पहुँच र सहभागिताको कुरा गरिरहेका पाइन्छन्। यो परिस्थिती नेपालको लोकतन्त्र सुदृढीकरणका लागि एउटा फड्कोका रूपमा लिन सकिन्छ।

तर आज पनि प्रायः आफू र आफ्नो समूहको लागि समावेशीताको कुरा गर्दै गर्दा अरु आफ्नो समूह भन्दा पनि बढि सिमान्तकरणमा रहेकाहरुको अवस्था र उनीहरुले अगाडि

सारेका र सार्न खोजेका समावेशिताको सन्दर्भलाई समेत अवमूल्यन गर्ने गरेको देखै आइरहेका छौं। यो अवस्थाले सिंगो युवा आन्दोलन पनि ग्रसित छ। अर्को तरिकाले भन्दा एकातिर युवाको सहभागिता र समावेशिताको कुरा गरेर नथाक्ने हाम्रा युवाहरु नै जब समाजमा सबबन्दा हेपिएका र पछाडि पारिएका दलितको कुरा आउँछ “हैन जातिय छुवाछुत त हटिसक्यो, त्यसैले दलितले उठाएको मागको औचित्य छैन” भनिदिने, सबै राष्ट्रियताको कसीमा राखेर शंकाको दृष्टिले हेरिएका मध्यसी समूदायको आन्दोलनलाई “कसैबाट प्रायोजित” भनेर कमेन्ट गरिदिने प्रचलन युवा समावेशी राज्यको बकालत गरिरहेका यवाबाटै आइरहेको अवस्था छ। यी अवधारणाको पछाडि हामीले अवलम्बन गरेको गहिराइंमा नजाने अर्थात अति नै फिका प्रकारको शिक्षानीती र त्यसले उत्पादन गरेकापत्रकार, अद्वेता आदिको पनि भूमिका छ जसले माथि बताइए भै नेपालको सन्दर्भमा वास्तवमा पछाडि परेको समूह कुन-कुन हो र यसपछाडिका कारणहरु कै-कै हुन् भन्ने बारेमा समाजलाई देखाइ दिनको बदला त्यो वर्ग नै आफ्नो सानो समूहको स्वार्थ जोगाउन लागेका कारणले हो। यस अवस्थामा युवा र युवा अभियान्ताहरुले राज्यका संयन्त्रमा आफ्नो समूहको सहभागिता

अनि राज्यको नितीमा युवा भल्क्कने प्रावधानहरु राख्न सशक्त लिवङ्ग त गर्नपर्छ, यससंगै अरु समूहको सहभागिता बढाएर सबैले देशलाई मेरो आफ्नो देश भनेर अपनत्व दिने अवस्था सृजना गर्न लाग्नुपर्ने आवश्यकता छ। नेपाली समाजको सबै सामाजिक समूहमा युवा एउटा ठूलो समूह रहेको आजको अवस्थाले यदि राज्य सबै सामाजिक समूहप्रति उदार भइदियो भने यसको परिणाम स्वतः युवाको प्रतिनिधित्वमा देखिने र उनीहरुको अवस्था आजभन्दा सबल भइदिने अवस्था नेपाली युवाहरुलाई सुखद हो।

यस सुखद अवस्थालाई टेकेर युवाहरु आफ्नो उमेर समूहको बकालत गर्दै गर्दा वास्तविक रूपमा सिमान्तिकरणमा परेकाको अवस्था र मर्का बुझेर त्यसलाई पहिला सम्बोधन गर्न लाग्न सकेमा ती समूहले युवा अभियन्ता प्रति सकारात्मक रहने कुरा एउटा सुखद पक्ष हुने देखिन्छ, भने अप्रत्यक्ष रूपमायुवा सहभागिता पनि बढाउने हुन्छ।

देशका सबै नागरिक सबल नभएसम्म एकाध मान्छे धनि या जानकार हुँदैमा उनीहरुले अन्तराष्ट्रिय रूपमा सम्मान पाउन नसक्ने कुरा बुझिसकेका युवाहरुले अब समग्र देशलाई नै अगाडि बढाउने बाटोमा लाग्न नै श्रेयस्कर देखिन्छ। यसले आज देखिएको सामाजिक द्वन्द्व पनि कम भइ लोकतन्त्रको कार्यान्वयन र सम्बद्धनमा पनि सहयोग मिल्ने देखिन्छ।

POLITIES AND SOCIETIES IN SOUTH ASIA: ROLE OF SOCIAL FORUM

WSF Nepal and some 14 other organisations together organised a day long meeting on "Polities & Societies in South Asia: Role of Social Forum" on the August 14th.

In this, there are number of presentations on various aspects of South Asian societies and what the WSF or other regional Social fora have contributed. Participants spoke on the global Climate & SDGs debates and how the WSF & other similar platforms helped bring the voices of the impacted & marginalized, how these brought the southern Civil society into a more even positioning in the CSO dialogues, etc.

There were about 64 participants, a large no of them from academia, CSOs, political activists, some students etc.

The five-hour long meeting took place in the Denmark Hall of Padmakanya college of Tribhuvan university.

Consultation on Climate Crisis and Implementing SDGs in South Asia

The forum organized:

- To intervene with constructive suggestions in Mobilizing CSOs & political actors in Nepal.
- Identifying a few important & useful-for-Nepal themes for the World Social Forum meeting.

Published by
SADED-Nepal

Advisors: Prof Lok Raj Baral, Vijay Pratap
Editors: Indra Kumari Adhikari, Uddhab Pyakurel
Design & Layout: Kul Bahadur Thapa Magar

For comments & suggestions
sadednepal@gmail.com

Supported By
SIEMENPUU FOUNDATION
FINLAND

